

Secundò, damnat seueritatem maximè herorum & patrum. Herile enim imperium per se videtur esse satis acerbum. Ad eam autè potestatem atque acerbicatem si accedat in dominis morū importunitas, sæuitia atque infania, fit prorsus imperium tyrannicum, aut feritate beluinum. Itaq; requirit Sapiens in dominis humanitatē atque æquitatē erga domesticos, sicut & Paulus vult dominos quod æquū & iustum præstare seruis, & eosdem minas remittere. Et patribus præcipit ne ad iracūdiam prouocent filios, vt nō pusillo animo fiant. Noli, inquit, esse sicut leo in domo, hoc est, familia tua, ita scilicet vt curiosa omnium inuestigatione, clamoribus insanis, iussis onerosis, vltionibus grauib; crudeliter tuos perturbes, premas, & perdas, quos maximè fouere & humaniter tractare debes. Notanda certè sententia contra plerosque qui foris maximè se præbent humanos, domi crudeles, qui hic significantur crudelis leonis magis digni esse nomine quàm hominis.

Colof. 4.
Ephel. 6.

35 Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Tertiò, damnat auaritiā, pulchrè notans hoc vitiū porrectione manus & contractione. Hæc est enim auarorū conditio, vt ad accipiendum manū habeant porrectam, hoc est, extensam: ad dandum verò collectam, hoc est, contractam & compressam. At, vt Christus dixit, beatius est dare quàm accipere. Et Aristoteles virtutis magis propriū esse dicit *ἰσοποιεῖν*, quàm *εὐπαροξίμην*, hoc est, beneficiū dare quàm accipere. Duo ergo vitia hoc versū Sapiens prohibet, & ne nimis faciles simus ad accipiendum, & ne nimis tardi ad dandum.

Act. 20.

CAPVT QVINTVM.

1 Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris; Est mihi sufficiens vita. Nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis.

Continet hoc caput aliquot adhuc præcepta prohibitiua, continuando quod cœptum est in fine capitis præcedentis, sic tamè vt hic ferè addatur ad singulas prohibitiones peculiaris ratio. Cæterum primum istud præceptū Græca paulo aliter sic habent: *μὴ ἰσχυεῖς ἐν τοῖς χρήμασι σου, καὶ μὴ ἴπης, ἀυτά σοι μοῖ ἰσὶ ἡσ (ωὴν)*. hoc est, Ne attendas ad diuitias tuas, & ne dixeris; Sufficiens mihi sunt ad vitam. Itaque non est hic sermo de diuitijs iniquis, de quibus hoc capite postea peculiaris est sententia, nec additur apud Græcos ea pars; Nihil enim proderit in tempore &c. quæ ex inferiori loco huc assumpta videtur: Sed prohibetur ne quis ad eas quas siue iustè siue iniustè obtinet, diuitias nimis respiciat, ita vt in eis fiduciam collocet, earumque intuitu,

D. ij sibi

sibi promittat foelicem, longam & securam vitam, quemadmodum fecit
 Lucæ 12. ille, de quo Lucæ 12. qui attedens bona sua, dixit animæ suæ; Anima ha-
 bes bona multa posita in annos plurimos, &c. Dictio enim ἀντάγειν, hoc
 loco est neutrum plurale, contractum ab adiectiuo ἀντάγειν, cui Græco
 more additur verbum singularis numeri ἵσθι, pro plurali. In nostra ergo
 lectione, possessiones iniquas, conuenit hoc loco intelligere, quomodo
 Christus appellat māmona iniquitatis, diuitias quæ fere cum aliqua ini-
 quitate vel cōparantur vel conseruantur, iuxta illud; Omnis diues ini-
 quus, aut iniqui hæres; vt etiam in nostra lectione prohibeatur inordi-
 natus amor, ac nimia possessarum diuitiarum fiducia, simul cum pro-
 missione longioris vitæ & vsus diuitiarum, iuxta illud Psal. 61. Diuitiæ
 si affluant, nolite cor apponere. Superioris ergo capitis vltima senten-
 tia prohibuit inordinatum obtinendarum diuitiarum studium. Hac verò
 inordinatum obtentatum amorem & fiduciam. Sequenti autem earun-
 dem ad arrogantiam & elationem abusum. Subditur enim:

Psal. 61.

- 2 Ne sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis tui.
- 3 Et ne dixeris: Quomodo potui? aut quis me subijciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit.

GRæca paulo aliter totum hunc locum sic habent; Ne sequaris ani-
 mum tuum & fortitudinem tuam, vt ambules in vijs cordis tui. Ne
 dicas, Quis me subijciet propter opera mea. Dominus enim vindicans
 vindicabit tuam iniuriam. Monet ergo ne quis per multitudinem diui-
 tiarum potens effectus, aut alioqui viribus corporis aut dominijs fretus
 obsecundet quibusuis cordis sui desiderijs, vt quicquid libet, licere sibi
 putet. Néue per hanc obtentam fortitudinem, in huiusmodi petulantia
 & insolentia verba prorūpat, vt dicat: Quomodo potui? hoc est, ð quàm
 potens effectus sum? Aut vt dicat: Quis me subijciet propter opera
 mea, quæ secutus fortitudinem meam pro libito peregi? hoc est, ne-
 minem vereor, insuperabilis sum. Hanc impiorum audaciam sine timo-
 re Dei quiduis sibi promittentium etiam Dauid expressit Psal. 11. Qui,
 inquit, dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à no-
 bis sunt. Quis noster Dominus est? Et Sapientia 2. dicunt: Sit autem
 fortitudo nostra, lex iustitiæ. Sic in sua fortitudine petulanter gloriatus
 est Nabuchodonosor, dicens: Nōne hæc est Babylon quam ego ædifi-
 caui in domum regni, in robore fortitudinis meæ? Et impiissimus Sen-
 nacherib: In fortitudine, ait, manus meæ ego feci, & abstuli terminos
 populorum. Quis est ex omnibus dijs terrarū, qui eruerit terram suam
 de manu mea, vt eruat Dominus Hierusalem de manu mea? Verū hanc
 linguæ petulantiam, vt in illis declarauit, Deus inultam non sinet. vnde
 & hic subditur: Deus enim certissimè aliquando vindicando vindicabit
 iniuriam hanc superba ea iactatione sibi illatā, etsi ad tempus dissimulet.
 Et quoniam vindictæ dilatio, plerisque solet esse occasio liberius pec-
 candi, & omnem vindictæ metū excutiendi, iuxta illud Ecclesiastes 8.

Quia

Quia non profertur citò contra malos sententia, filij hominum absque Ecclesi. 1.
timore vllò perpetrant mala; ideo rectè prædictis subiungit Sapiens se-
quentem monitionem.

5 Ne dixeris, Peccaui; & quid mihi accidit triste? Altissimus enim
est patiens redditor.

Significare vult neminem ob vindictæ dilationé sibi debere polliceri
peccatorum impunitatem, quia etsi Deus pro sua potentia mox in-
ferre possit vltionem (id enim significat cùm altissimum vocat) tamen
pro sua longanimitate non eam mox more hominum infert, dissimu-
lans peccata hominum aliquando propter pœnitentiam, aliquando vt
diutius toleratos & induratos acrius puniat. Itaque etsi differat vltio-
nem, non tamen aufert, sed tarditatem supplicij, vt habet Valerius, gra-
uitate compensat: ideoque noster dicit eum esse patientem reddito-
rem, pro quo Græca habent, κύριος ἐστὶ μακρόθυμος, οὐ μὴ σὺ ἀνῆ. hoc est,
Dominus est longanimis, non te dimittet, hoc est, quamuis sit longa-
nimis, non tamen te dimittet impunitum, iuxta illud Psalms; Deus
iudex iustus, fortis & patiens, &c. Quædam scripta habent; Altissimus
enim est patiens & redditor; quæ lectio cùm Græcis magis consentiat,
mihi magis probatur. Germanicum tamen exemplar non habet adie-
ctiuum, triste, nec eam partem, & μὴ σὺ ἀνῆ, sed tantum, Dominus enim
est longanimis.

6 De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adijcias pec-
catum super peccatum.

7 Et ne dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis pecca-
torum meorum miserebitur.

GRæcè est, περί ἱλιθασμῶν μὴ ἄφοβος γίνου ἐν πλειονασμῶ, προσῆναι ἀμαρ-
τίας ἰφ' ἀμαρτίας, hoc est, de propitiatione non sis securus multū, vt
adijcias peccata peccatis. Vnde patet veriore m lectionem esse quæ in
omnibus fere scriptis inuenitur, atque in Glosa item Ordinaria; De pro-
pitiato peccatorum. Quoniam enim dictio, propitiato, quibusdam pa-
rum Latina & vsitata videbatur, illud, De propitiato peccatorum, mu-
tauerunt in, de propitiato peccato. Sed interpres propitiatum posuit pro
propitiatione: sicut cap. 25. obductum in quarta declinatione posuit pro
obductione. Quædam etiam scripta habebāt, De propitiatione peccato-
rum. Porro dupliciter intelligi potest, quod monet, ne simus sine metu
de propitiatione peccatorum. Nam accipi potest de propitiatione ob-
tenta, vt significetur etiam obtenta remissione peccatorum non debere
hominem nimis esse securū, sed adhuc metuere debere, siue propter pe-
riculum relapsus, siue quòd de remissione non sit omnino certus, quia
nescit homo vtrum odio an amore dignus sit: siue etiam quòd remis-
sione impetrata, digna pœnitentiæ opera sint in timore Dei peragenda,
quo temporalem vltioné etiam remisissis peccatis debitam effugiamus.

Huic intelligentiæ conuenit recepta iam lectio; De propitiato peccato. Quam lectionem contra hæresim nostri temporis, qua docetur hominem certò credere debere sibi remissa esse peccata, plærique citant, ex ea contrarium ostendere conantes, sed argumento non satis firmo, tum quòd ea non sit lectio verior, tum quòd dici posset Sapientem securitatem prohibere propter recidiui periculum. Cui magis conuenit quod sequitur: Neque adicias peccatum super peccatum. Secundò, quod dicitur de propitiatione peccatorum noli esse sine metu, intelligi potest de propitiatione & venia obtinenda, vt significetur neminem nimis securum esse debere de remissione consequenda, quasi ea facillimè, & cum quis volet, etiamsi non pœniteat, obtineatur, cum ea singulari Dei gratia donetur, & plærisque non contingat, nec nisi pœnitentibus. Cui intelligentiæ magis conuenit quod sequitur; Neque adicias peccatum super peccatum, aut, vt habent Græca, non sic sis sine metu vt adicias peccata peccatis. Itè quod sequitur; Et ne dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Itaque postquam superiori sententia rescacuit libertatem peccandi ex præsumptione impunitatis propter vindictæ dilationem, iam hac sententia eam libertatem rescacat ex præsumptione facilis miserationis diuinæ, quam quia plærique se facillè & statim consecuturos confidunt, liberè peccata peccatis adijciunt. Duo enim hæc sunt quæ faciunt homines liberè peccare, dilatio scilicet vindictæ diuinæ, & præsumptio de facillè obtinenda Dei misericordia: quam quia hodie nostri hæretici nimis inculcant, docentes sola fide obtineri remissionem peccatorum, & ad eam obtinendam non esse opus nisi vt quis credat in crucifixi merita, nec de remissione metuendum esse, firmiter credendum eam mox obtineri per Christum à quouis credente, etiam in peccatis adhuc perseuerante: hinc fit vt plærique tam securè viuant, & liberè peccata peccatis adijciant. Proinde hic locus etiam secundum hunc posteriorem intellectum, qui probabilior est, multum facit erga hæreticos nostri temporis, qui non solum de obtenta, sed etiam de obtinēda venia suos iubent esse securos, semper contra nostri Sapientis doctrinam illud prædicantes: Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorum nostrorum miserebitur. Quod cur dici vetet, & quo sensu, declarat addita ratio.

8 Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.

PRO, citò proximant, Græcè est, & χωρῆ, hoc est, festinabit, aut citò veniet. Pro, respicit, est καταπαύσει, hoc est, requiescet. Sesus ergo est; Verum quidem est misericordiam Dei nō difficilem se præbere hominibus, sed citò eam aduenire illis ab ipso: sed simul etiam verū est iram ab illo festinare, eaque à Deo missa respicit ad peccatores, atque super eos quiescit, perficiens quod iussa est, ac proinde ad illos non pertinet misericordia, sed tantum ad iustitiæ studiosos. Peccatores enim hic vocat eos qui

eos qui in peccatis suis animo sunt obfirmati, quos frustra significat de Dei misericordia præsumere, cum ad tales non misericordia, sed grauissima Dei vindicta pertineat.

9 Non tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diem.

10 Subitò enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ disperdet te.

Postquam monuit non sic præsumendum de faciliter impetranda remissione peccatorum, vt ob id liberius & sæpius peccetur, sed metuendam Dei iram, conuenienti iam ordine etiam monet ob eiusdem iræ metum non differendam cordis ad Deum à peccatis conuersionem, nec eam procrastinandam. Cumque huiusmodi procrastinatio frequenter accidat in hominibus, ob speratam diuinæ ultionis longiorem dilationem, contrà affirmat & subitò venturam iram illius, quòd inopinatò ac citius opinione semper peccatoribus obueniatur, & illam in tempore ultionis plane hominem perditurum, vt eam effugere aut superare nequeat.

11 Noli anxius esse in diuitijs iniustis, non enim proderunt in die obductionis & vindictæ.

PRO, noli anxius esse, idẽ Græcis est quod in principio capitis, μή ἀπείχε, hoc est, ne attendas, aut animum adijcias. Sed ibi prohibuit adijcere animum ad diuitias iam obtentas, hic ad diuitias per nefas acquirendas. vnde nõ malè vertit interpres; Noli anxius esse in diuitijs iniustis; hoc est, sollicitus pro talibus acquirendis. Tales enim non proderunt in die obductionis, hoc est, vindictæ. Græcis enim tantum est ἐπαγωγῆς, de qua dictione supra dictum est. Additum est autem, vindictæ, explicationis gratia. Idem habet Salomon Prouerb. 10. cum dicit; Nil proderunt thesauri impietatis, iustitia autem liberabit à morte. Prou. 10.

12 Non ventiles te in omnem ventum, & non eas in omnem viam, sic enim omnis peccator probatur in duplici lingua.

GRÆCÈ est, μή λήμα ἐν παντὶ ἀνέμῳ, καὶ μή πορεύς ἐν πάσῃ ἀτραπῷ, οὕτως ὁ ἀμάρετωλ ὁ δίγλωσσος. Non ventiles in omni vento, & non eas in omni via: sic peccator bilinguis. Itaque non est Græcis pronomen, te; quod etiam quædam Latina scripta nõ habent, sicut etiam multa habent, in omni vento & in omni via; non omnem ventum, & omnem viam. Durè enim dicitur homo ventilare seipsum, cum hominis sit ventilare frumentum, aut aliud simile, quod vento agitandum exponit. Cum autem prohibet ventilare in omni vento, ac ambulare in quauis via, pulchra metaphora prohibet inconstantiam & læuitatẽ, qua quis cuius occasione oblata læuiter se accommodat, nunc vnum nunc aliud sentiens, dicens, eligens, & amplectens. Sic & Teutones de infidis dicunt: Penulam eos incidenti vento obuertere. & : Quacunq̃ aliquem sella sedere posse. Et Dominus quorundam inconstantiam notat per arundinem

Ephc. 4.

nem vento agitatam. Et Paulus ab huiusmodi inconstantia animi auocans, Vt iam, inquit, non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinae. Porro si legatur, Non ventiles te in omnem ventum; sensus erit: Non sinas te agitari, aut ne agiteris ad omnē ventum, hoc est, non cuiusuis doctrina commouearis, aut quouis concupiscentiae impulsu te sinas abduci, vt sit similis locutio Paulinae. Quanquam altera lectio vt Graecis magis consentit, ita molliorem habeat sensum. Iam in eo quod sequitur, multi Latini libri non habent, omnis peccator, sed tantum, peccator. quomodo & habet Glosa Ordinaria, & Lyra. Non enim omnis peccator probatur per duplicem linguam: sed verum est, quod probetur aliquis esse peccator, ex eo quod deprehendatur loqui duplici lingua, hoc est, varia, pro diuersitate locorum & personarum diuersa proferens. Hoc ergo est ventilare omni vento, & ire in omni via. Cui contrarium affirmatiuo iam praeepto exigit, dicens:

13 Esto firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & scientia, & prosequatur te verbum pacis & iustitiae.

GRæca breuius duobus membris sic, ἵσθι ἰσχυρῶς ἐν σωτηρίᾳ σου ἀσφαλῆ, καὶ ἰσὺς ὁ λόγος σου, hoc est, Sis firmus in sententia tua certa, & vnus sit sermo tuus. Contra varietatem ac læuitatē & iudicij & sermonis, quam superiori sententia reprehendit, requirit constantiam firmitudinemque, primum quidem mentis, deinde verò etiam orationis in rebus bonis ac certis. Ideo enim additur ἀσφαλῆ, vt significet tum demum iudicium animi sui super re aliqua firmandum, cum ea res certa habetur ac explorata. Atque hoc est quod nostra lectio habet; in veritate sensus tui; hoc est, in vera animi tui sententia. Germanicum tamen exemplar non habet adiectiuum ἀσφαλῆ, sed tantum ἐν σωτηρίᾳ σου, hoc est, in sententia tua. Nostra ergo lectio item sic accipienda est, vt primum commendet nobis firmitatem mentis in veritate intellecta, & deinde constantiam sermonis, qui vbique respondeat iudicio animi, nec vel metu, vel ob gratiam cuiusquam alicubi ab animo dissentiat. Sensus ergo est: Esto firmus in via Domini, sic scilicet vt primum quidem firmus sis in vera sententia tua atque scientia, quam de Deo, rebusque diuinis consecutus es: Deinde verò etiam vbique te prosequatur verbum pacis & iustitiae, ita vt illud sibi semper vniforme nunquam derelinquas, sed constanter illud profitearis, quod iustitiam homines docet, & pacem inter eos fouet. Verbum enim pacis & iustitiae rectè opponitur sermonibus bilinguium, qui se omnibus accommodant, & falsa sæpe loquuntur, per quæ & discordias excitant in hominibus.

14 Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, vt intelligas, & cum sapientia profer responsum verum.

PRior huius sententiae pars sic ferè intelligitur à nostris, vt moneat ad ritè audiendum verbum praedicationis mansuetum animum adferendum.

rendum, quòd per animi mansuetudinem fiat, vt melius intelligatur verbum Dei, iuxta illud Psalmi: Docebit mites vias suas. Vt hic locus concordet cum illo Iacobi: In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras. At Græca alium habent sensum; Habent enim sic, *ἡ δὲ ταχύς ἐν ἀκροῶσιν οὐ ἀγαθὴ, καὶ ἐν μακροθυμίᾳ φθίγγου ἀποκρίσις ἐστὶν*, hoc est, Esto celer in auditione tua bona, & in longanimitate profer responsum rectam. Quamquam adiectiua, bona & rectam, non habeat exemplar Germanicū aut Aldinum, Interpres noster, pro *ταχύς*, videtur legisse *πρᾶως*. Non est ergo hic tantum sermo de audiendo verbo Dei, sed monet Sapiens vt nos exhibeamus propensos & attentos ad audiendum alios, nos de quapiam re rogantes & consulentes: tardi tamen simus ad respondendum, contra quorundam morem, qui quòd sapientes videantur, priusquam satis intellexerunt quod rogantur, mox prorumpunt ad responsum, interrumpunt præ impatientia narrantis & interrogantis orationem. Itaque hoc docetur isto loco, quòd similibus verbis monet Iacobus, dicens: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Quod etiam non tantum de audiendo vel loquendo verbo Dei esse intelligendum, sed eo significari quemadmodum hic vnumquemque paratum esse debere ad audiendum alios non solum docentes, sed etiam quærentes & consulentes, satis significat adiecta illa pars; & tardus ad iram; quæ monet vt cum mansuetudine audiantur interrogantes, nec facile contra eos per iram exurgatur. Et hoc loco apud Rabanum non est dictio, Dei, sed tantum, ad audiendum verbum. vnde & in quibusdam scriptis dictio, Dei, minio expuncta erat. Et Lyranus non de audiendo docentes verbum Dei hunc locum intelligit, sed de audiendo interrogantes. Exponens enim illud; Esto mansuetus ad audiendum, &c. Dulciter, inquit, audiendo quæstionem de fide vel moribus tibi factam. Hic enim sensus sequentibus conuenit, vbi de respondendo præscribitur. Est ergo nostræ lectionis iste sensus: Non te difficilem præbeas ac morosum, sed mansuetum & benignum ad audiendum alios, te rogare quicquam volentes, vt per animi mansuetudinem melius quod ab ipsis dicitur intelligas, ac deinde vbi intellexeris quod petitur, non præcipitanter, sed cum longanimitate & tarditate quadam atque sapientia profer verum & solidum responsum. Huic intelligentiæ conuenit quod subditur.

15 Si est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris.

SI est tibi intellectus, responde proximo, te scilicet consulenti & roganti: Sin autem sit manus tua super os tuum, hoc est, silentium tibi impone & tace, ne capiaris in verbo indisciplinato, hoc est, in responsum inerudita & indocta deprehendaris, & sic confundaris. Hanc tamen partem; ne capiaris, &c. Græca non habent, sed eam suo more

explicandi gratia adiecit noster interpres. Sequens autem sententia reddit rationem, cur intelligens respondere debeat, imprudens verò & indoctus tacere. Subditur enim:

16 Honor & gloria in sermone sensati, lingua verò imprudentis subuersio est illius.

Honor & gloria in sermone sensati, hoc est, prudentis: lingua verò imprudentis, subuersio est illius, hoc est, subuersionis eius causa. Græca autem non habent dictionem, sensati, & pro, imprudentis, est, hominis. Sic enim est: Honor & ignominia est in loquela, & lingua hominis ruina illi. Vnde patet interpretem pro ἀπεία, vt habent iam omnes libri, legisse τιμή. Similes sententias frequentes habent parabolæ Salomonis de lingua.

17 Non appellêris fufurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris.

Dixit de pernicie hominis bilinguis, & de lingua hominis imprudentis. rectè ergo subiiciendo monet vt quis ita se gerat ne in nomen & existimationem incidat fufurronis, & detractoris. Tales enim sunt ferè bilingues, coram blandè loquentes, at post tergum clam mordentes, atque hac ratione multum noxij, vt mirum non sit tales non solum Deo esse abominabiles, sed etiam hominibus. Dicit ergo: Non appellêris fufurro, hoc est, ita te geras in lingua, ne iustè de hoc vitio infimuleris, quo qui obnoxij sunt, pessimè apud omnes audiunt, & caue ne lingua tua inuoluaris malo nomini, & deprehendaris mendax aut detractor, sicque confundaris. Græcè autem est, κῆρ τῆ γλώσσης σου μὴ ἐνέδρῃς, hoc est, & lingua tua ne infidieris. Cæterum vt ab hoc vitio magis deterreret, comparat illud furto quod omnes abominantur, & maximè abominabilem reddit hominem apud homines, atque fufurronem ac detractorem peiorem & detestabiliorem esse indicat, dicens:

18 Super furem enim est confusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilinguem: fufurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.

Illud, & pœnitentia, Græcis non est, sicut nec tertium illud totum membrum; fufurratori autem, &c. Pro, denotatio, quidam libri habent deuotatio, alij deuoratio, sed interpretem vertisse denotatio, sicut plura scripta habebant, patet ex eo quòd capite 19. bis vsus est verbo denotabitur, quod ibi respondet verbo καὶ ἐγνωσθήσεται, vnde deriuatur nomen hic positum καταγνωσις. Sicut ergo ibi vertit, denotabitur, pro vituperabitur vel damnabitur, ita hic vertit denotationem pro damnatione vel vituperatione. Id enim propriè verbum illud, & nomen ab eo deductum significat. Et Lyranum legisse denotatio, quamuis contextus habeat

habeat deuotio, patet ex eius commentario, qui sic habet; id est, ostensio confusibilis cum digito. Rectè autem bilinguis & susurro furi comparatur, tum quòd sicut fur detrahit alterius substantiæ, ita ille fama & nomini, tum quòd vterque clam & occultè nocet. Sed fure bilinguis & susurrator peior esse indicatur, quia melius bonum & irreparabilius aufert. Melius est enim nomen bonum quàm diuitiæ multæ. Et concordia fratrum, quam suis sæpe detractor tollit susurris, seminando inter fratres discordias, bonis temporalibus longè præferenda est. Bene ergo dicit; Super furè est confusio; hoc est, furem sequitur cõfusio & pœnitentia, at vt in plurimum venia talis est dignus, quia vt est Prouer. 6. Non grandis est culpæ cùm quis furatus fuerit, furatur enim vt elurientem impleat animam. Verùm super bilinguem & susurronem est pessima denotatio, hoc est, ei competit grauis damnatio & vituperatio. quasi dicat; Venia talis non est dignus, sed omnino dignus est qui sine misericordia damnetur, ac perpetuam ignominiam ferat, quia non ex inopia peccat, & grauissimum damnum infert, idque sine proprio comodo.

Prouer. 6.

CAPVT SEXTVM.

1. Iustifica pusillum & magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo.
2. Improprium enim & ignominiam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis.

Ræca habent, *επιμεγαλω και ερμινης φημι αγνοει μηδ' ερ,* hoc est, in magno & in paruo ne ignores ne vnum quidem: quamuis illud *μηδ' ερ,* non sit in Germanico exemplari. Noster interpretes Græca sic videtur intellexisse, quasi significatum sit, in iudicando æquè habendam rationem causæ alicuius parui, atque alicuius magni, & vtriusque causas similiter perpendendas, vt de vtroque rectum iudicium proferri possit, iuxta illud quod Deuter. 1. dictum est iudicibus: Nulla erit distantia personarum, ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam. Iuxta hunc intellectum interpretes non malè sensum reddidit, vertendo; Iustifica pusillum & magnum similiter. Verùm hic sensus nec ad præcedentia, nec cum sequentibus aliquam habet convenientiam, vt mirum sit eam hic interiectam esse. Itaque Græca hunc potius iuxta alios habent sensum: Cura vt non solùm non ignores ac negligas magna, sed nec ea quæ parua sunt vel videntur, quasi dicat; Omnia Dei mandata, siue sint maximarum siue minimarum rerum, summa cura & diligentia sunt inquirenda, cognoscenda & obseruanda. Quod videri potest subiecisse superioribus, quia comparauit de tractionem, quæ paruum videtur hominibus vitium, cum furto, à quo tanquam

Deut. 1.